

References

1. Pro finansovi poslugy ta derdzavne reguliuvannya rynku finansovykh poslug : Zakon Ukrainy [pryiniato Verkh. Radoiu vid 12.07.2001 r. № 2664-III : stanom na 01.01.2013 r.] // <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Pro lombardy i lombardnu diialnist : Proekt Zakonu Ukrainy [rozglianuto Verkh. Radoiu vid 03.12.2008 r. № 3433 : stanom na 12.12.2012 r. № 0906] // <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Pro poriadok nadania finansovykh poslug lombardamy : Polodzennia [zatv. Derdzfinposlug vid 26.04.2005. № 3981 : stanom na 18.01.2013] // <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Abakumenko O. V. Pozyciuvannya lombardiv na rynku finansovykh poslug / O. V. Abakumenko, S. V. Danylovyts // *Sovremenniy mir : problemy i perspektivy : sbornik tezisov i dokladov.* – 2011. - № 1, Ch. 2. – S. 11-15/
5. Butenko K. B. Filosofiia pro lombardstvo / K. B. Butenko // *Finanova kompaniia.* – 2011. - № 3 (33). – S. 25-26.
6. Naumenko S. V. Systemy reguliuvannya rynku finansovykh poslug zarubidnykh krain : nabsc. posibnyk / S. V. Naumenko, V. I. Mizhenko : Centr naukovykh doslidzen NBU, Universytet bankivskoi spravy NBU. – K., 2010. – 170 s.
7. Sviatnenko A. Lombardnyj biznes – prychny populiarnosti [Elektronnyj resurs] / A. Sviatnenko. – Redzym dostupu : // <http://news.finance.ua>
8. Reznichenko E. Osoblyvosti kredytuvannya v ukrainskykh lombardakh [Elektronnyj resurs] / E. Reznichenko // <http://ua.prostobank.ua>
9. Oficijnyi sait Nacionalnoi komisii, zho zdiisniue derdzavne reguliuvannya u sferi rynkiv finansovykh poslug [Elektronnyj resurs] – Redzym dostupu : <http://www.dfp.gov.ua>
10. Oficijnyi sait kompanii “Prostobank Konsaltyng” [Elektronnyj resurs] – Redzym dostupu : <http://ua.prostobank.ua>

Надійшла 12.09.2013; рецензент: д. е. н. Хрущ Н. А.

УДК 657.2 (657.6)

О. О. РАДЕЦЬКА

Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

В статті розглянуто сутність та особливості організації ведення бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу, охарактеризовано особливості діяльності суб'єктів малого підприємництва, які впливають на побудову обліку. Досліджено ефективну та раціональну організацію бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу. Розглянуто структурні підрозділи, в яких ведеться бухгалтерський облік, здійснюється аудит діяльності підприємства малого бізнесу, а також складається звітність.

Ключові слова: аудит, бухгалтерський облік, малий бізнес, суб'єкти малого підприємництва, спрощена система обліку, спрощений план рахунків.

O. O. RADETSKA

Khmelnytsky National University

ACCOUNT AND AUDIT FEATURES OF SMALL BUSINESS ENTERPRISES

In the article essence and features of organization of conduct of record-keeping is considered on the enterprises of small business, the features of activity of small business entities which influence on the construction of account are described. Investigational effective and rational organization of record-keeping on the enterprises of small business. Structural subdivisions a record-keeping is conducted in which are considered, the audit of activity of enterprise of small business is carried out, and also there is accounting.

Keywords: audit, record-keeping, small business, small business entities, simplified system of account, simplified card of accounts.

Вступ

Стратегічною задачею реформаційної економічної політики України є формування конкурентоздатної економіки з розвинутим приватним сектором. Важливою умовою радикальних ринкових перебудов і реалізації стратегії економічного зростання є становлення та розвиток малого бізнесу.

Малий бізнес – це істотна складова ринкового господарства, невід'ємний елемент конкурентного механізму. Мале підприємництво дає ринковій економіці гнучкість, мобілізує фінансові та виробничі ресурси населення, несе в собі могутній антимонопольний потенціал, слугує серйозним фактором структурної перебудови та забезпечення проривів науково-технічного прогресу, вирішує проблему зайнятості та інші соціальні проблеми ринкового господарства.

У сучасних умовах діяльності підприємств на облік покладено завдання – покращити інформаційне забезпечення управління. Це зумовлює потребу перегляду низки теоретичних та практичних положень бухгалтерського обліку, методики формування та обробки облікової інформації в підприємствах малого бізнесу. Для того, щоб ефективно вирішити ці питання у контексті реформування обліку в Україні, в першу чергу, необхідно встановити засади та пріоритети побудови бухгалтерського обліку на малих підприємствах, врахувати їх при формуванні пропозицій щодо його методики та організації.

Дослідженню теоретичних аспектів сутності малого бізнесу, організації обліку та аудиту на малих підприємствах присвячені праці вітчизняних вчених, а саме: Андрущенко Г., Бойченко Н. В., Канєвої Т. А., Побережної Г., Шиловой Т. С. та ін. Проте, вітчизняний бухгалтерський облік на підприємствах малого

бізнесу не є ідеальним і вимагає реформування, що зумовлює актуальність питання та вказує на необхідність подальших досліджень.

Основна частина

За умов розвитку ринкової економіки України відбулися зміни в завданнях бухгалтерського обліку, що сприяють забезпеченню інформаційних потреб власників й інвесторів. Основні питання бухгалтерського обліку, його організації, формування показників звітності залишаються надзвичайно актуальними для підприємств малого бізнесу.

Організація ефективної системи бухгалтерського обліку сприяє зміцненню позицій підприємства малого бізнесу та забезпечує їх стабільність. Особливу увагу заслуговує вибір форми бухгалтерського обліку, оскільки саме цей вибір дає змогу спростити або збільшити обсяг роботи суб'єкта малого підприємництва.

При цьому, з метою отримання єдиної облікової системи, відповідної до сучасного стану малих підприємств доцільно використовувати наступний алгоритм: визначення особливостей системи оподаткування малих підприємств та особливостей управлінського обліку залежно від їх розміру; розробка правил організації бухгалтерського обліку як єдиної інформаційної системи для цілей оподаткування та управління малим підприємством [1, с. 10].

Традиційно до складу облікової системи відносять облікову політику, форму бухгалтерського обліку та спосіб обробки облікової інформації. Основне призначення облікової політики, яку обирає підприємство – максимально адекватно відобразити його діяльність, сформувати повну, об'єктивну та достовірну інформацію про результати фінансово-господарської роботи з метою ефективного управління.

Організація обліку на підприємствах малого бізнесу має відповідати всім вимогам обліку, тобто забезпечувати інформаційну, контрольну та аналітичну функції. Облікова політика на малих підприємствах повинна бути затверджена спеціальним наказом про облікову політику [3, с. 133].

Відповідальність за зміст облікової політики несе керівник підприємства, а головний бухгалтер здійснює її формування.

Підприємства малого бізнесу самостійно здійснюють заходи щодо організації бухгалтерського обліку, що фіксуються в наказі. У наказі про організацію бухгалтерського обліку підприємство зазначає такі моменти:

- вибір спрощеної форми ведення бухгалтерського обліку;
- встановлення правил документообігу та технології обробки облікової інформації;
- використання спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку (передбачає тільки синтетичні рахунки, кількість яких становить 25, 9 клас рахунків не включається);
- встановлення системи та форми внутрішньогосподарського обліку, звітності та контролю господарських операцій;
- встановлення порядку проведення інвентаризації активів і зобов'язань з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства.

Відповідно до наказу про облікову політику на підприємстві ведеться бухгалтерський і статистичний облік й звітність в порядку, що встановлюється чинним законодавством. На малих підприємствах бухгалтерський облік складається з первинного обліку (документування господарських операцій), поточного обліку (хронологічні та систематичні відображення господарських операцій на підставі первинних документів у регістрах бухгалтерського обліку) та узагальнюючого обліку (підготовка фінансової звітності, контрольних та аналітичних таблиць) [4, с. 124].

Необхідність вибору спрощеної форми бухгалтерського обліку зумовлена потребами виробництва та управління малого підприємства. Спрощена форма бухгалтерського обліку застосовується підприємствами малого бізнесу при обліку основних засобів, виробничих запасів.

Як зазначено вище, особливістю організації обліку у суб'єктів малого підприємництва є те, що вони зазвичай використовують просту або спрощену форми обліку, про що обов'язково повинно бути зазначено в наказі про облікову політику. Окрім цього для підприємств малого бізнесу передбачено використання спрощеного Плану рахунків малого підприємництва, який затверджений наказом Міністерства фінансів України від 19.04.01 № 186. Спрощений план рахунків простіший у використанні, ніж звичайний План рахунків. Застосовувати його, як сказано в наказі № 186, не обов'язково, але при його застосуванні значно спроститься заповнення фінансової звітності («Балансу», форми № 1, і «Звіту про фінансові результати», форми № 2). У спрощеному Плані рахунків, на відміну від загальноприйнятого Плану, немає чіткого поділу рахунків на класи.

Раціонально організована система обліку на малих підприємствах забезпечить їх ефективну діяльність на основі удосконалення основних облікових підсистем таких, як фінансовий та управлінський облік. Для забезпечення облікового процесу підприємство самостійно вибирає структуру, форми та технічні засоби, які формуються під впливом інноваційних технологій та процесів [4, с. 127].

Аналіз нормативних документів, які регламентують процес формування облікової політики, свідчить, що кількість її складових в сучасних умовах розширено, а це, в свою чергу, посилює роль й ускладнює порядок вибору методів облікової політики. У зв'язку з цим, вченим Бойченко Н. В. було

розроблено методичні рекомендації щодо формування облікової політики суб'єктів малого підприємництва, які базуються на визначенні факторів, що впливають на об'єкти бухгалтерського обліку, а також розмір фінансового результату від господарської діяльності.

На етапі формування облікової політики підприємства малого бізнесу виникає потреба у вирішенні ряду питань за відношенням до кожного елементу такої політики: розкриття сутності усіх варіантів облікової політики; визначення її складу; вплив кожного варіанту на стан господарського засобу, окремих показників діяльності, загальні результати господарської діяльності.

В умовах ринку взаємовідносини між партнерами повинні ґрунтуватися на надійній та повній інформації про діяльність суб'єктів господарювання. Розв'язання цієї проблеми неможливе без створення системи незалежного фінансового контролю – аудиту. Важливим критерієм, який слід брати до уваги, є співвідношення витрат на аудит – інформаційні вигоди від наслідків його проведення. Також треба підкреслити, що проведення обов'язкового аудиту необхідне тільки за умов інвестування й кредитування, ліквідації підприємства та оприлюднення звітності [2, с. 110].

З 01.05.2011 р. в Україні в якості національних стандартів аудиту використовуються Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг.

Положення з міжнародної практики аудиту (ПМПА) 1005 «Особливості аудиту малих підприємств» розкриває основні характеристики малих підприємств і визначає ступінь їх впливу на застосування Міжнародних стандартів аудиту.

Згідно з ПМПА 1005, суб'єктом малого бізнесу є будь-який суб'єкт, право власності та управління яким сконцентровано в межах вузького кола осіб (часто однієї особи) і до якого можуть бути застосовані одна чи декілька характеристик: обмежена кількість джерел доходу; спрощена система ведення бухгалтерського обліку; обмежені засоби внутрішнього контролю поряд з наявністю у керівництва суб'єкта можливості діяти без таких засобів контролю.

В ході проведення аудиту аудитор керується Міжнародними стандартами аудиту. Проте ряд Міжнародних стандартів використовується з урахуванням особливостей підприємств малого бізнесу.

Для досягнення мети аудиту малих підприємств, а саме, оцінки правильності організації обліку на них, підтвердження законності господарських операцій, насамперед, необхідно визначити напрямок перевірки, поглибленого контролю й отримати попереднє уявлення про стан економічного суб'єкту. Варто також уточнити й перевірити наявність на підприємстві необхідної нормативної бази, стан аналітичного обліку та технологію обробки первинних документів; перевірити організацію внутрішнього контролю відображення всіх господарських операцій тощо.

Основними напрямками аудиту процесу виробництва суб'єктів малого підприємництва є: правильність оцінки матеріальних цінностей, включених у собівартість продукції; правильність встановлення норм витрат сировини та матеріалів відповідно до рівня технічного стану й технології виробництва продукції; правильність оцінки та списання поворотних відходів; обґрунтованість включення в собівартість продукції витрат на оплату послуг товарних бірж, включаючи брокерські послуги й ін.

Особливо уважно слід перевіряти ведення податкового обліку валових витрат. Датою збільшення валових витрат виробництва вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше: дата списання коштів з банківських рахунків платника податку на оплату товарів, а у разі їх придбання за готівку – день видачі її з каси платника податку; дата оприбуткування платником податку товарів, а для робіт – дата фактичного отримання платником податку результатів робіт [5, с. 180–182].

Під час проведення аудиту визначення амортизаційних відрахувань необхідно перевірити: правильність розподілу основних фондів на групи; правильність визначення балансової вартості груп основних фондів; порядок розрахунку амортизаційних відрахувань; своєчасне та повне відображення у податковому й бухгалтерському обліку амортизаційних відрахувань.

Висновки

Проведене дослідження розвитку підприємств малого бізнесу дає підставу стверджувати, що процес становлення відбувається нерівномірно – темпи його прискорюються й уповільнюються відповідно до змін зовнішнього середовища. Типовою рисою малого бізнесу України є його слабка життєздатність і нестійкість. Тому, для підвищення його активності необхідно створити дієвий механізм підтримки його суб'єктів як на державному, так і на регіональному рівнях, а саме: необхідно удосконалити роботу над проектами законодавчих актів в цій сфері; проводити поетапне введення Податкового кодексу; організувати систему навчання підприємців на місцях.

Для малих підприємств України необхідне обов'язкове проведення аудиту у разі оприлюднення фінансової звітності (публікації у періодичних виданнях або розповсюдження у вигляді окремих друкованих видань), кредитування малих підприємств, їх ліквідації.

В сучасних умовах малий бізнес є єдиним сектором економіки країни, кількість підприємств якого стабільно зростає щороку. На жаль, цей сектор має свої проблеми. Однією з них є неефективна діяльність самих малих підприємств, стабільно зростаюча кількість яких зовсім не забезпечує зростаючого обсягу виробництва та прибутковості малого бізнесу.

Надійним та ефективним інструментом для подолання такої ситуації є створення диференційного підходу до підтримки малих підприємств, який повинен знайти відображення у всіх законодавчих актах України, у тому числі в законах з оподаткування, податковому кодексі, буде сприяти не тільки збільшенню кількості малих підприємств, а буде зацікавлений та спрямований, в першу чергу, на збільшення їхньої ефективності. Не менш важливим заходами є удосконалення організації та методики проведення аудиту діяльності суб'єктів малого підприємництва з метою покращення їх функціонування та досягнення високих результатів.

Література

1. Андрущенко Г. Актуальні питання формування облікової політики малих підприємств / Г. Андрущенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 11. – С. 10–18.
2. Бойченко Н. В. Теоретичні аспекти розвитку малого підприємництва в Україні / Н. В. Бойченко // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі : зб. наук. пр. – Харків : ХДУХТ, 2002. – С. 107–111.
3. Бойченко Н. В. Особенности формирования и изменения учетной политики предприятия / Н. В. Бойченко, Т. А. Наумова // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2002. – Вип. 129. – С. 131–135.
4. Бойченко Н. В. Особливості розвитку та побудови облікової політики підприємств малого бізнесу в Україні / Н. В. Бойченко // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі : зб. наук. пр. – Харків : ХДУХТ, 2004. – Т.1. – С. 123–129.
5. Канева Т. А. Ефективність діяльності підприємств малого бізнесу як передумова формування диференційних програм їхньої підтримки / Т. А. Канева // Матеріали Першої всеукраїнської міждисциплінарної конференції [«Бар'єри та можливості розвитку малого та середнього бізнесу в Україні»]. – К., 2005. – С. 178–184.
6. Побережна Г. Удосконалення управління діяльності малих та середніх підприємств / Г. Побережна // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 79–86.
7. Шилова Т. С. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу / Т. С. Шилова, Т. К. Балук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 11. – С. 14–17.

References

1. Andryushchenko G. Current issues shaping the accounting policies of small businesses / G. Andryushchenko // Accounting and Auditing. – 2008. – № 11. – S. 10-18.
2. Bojchenko N. Theoretical aspects of small business development in Ukraine / N. V. Bojchenko // Advanced energy technologies and their economic rationale in the food business. Economic problems of trade: Coll. Science. etc. – Kharkov : HDUHT, 2002. – P.107-111.
3. Bojchenko N. V. Features of forming and change of registration policy of enterprise / N. V. Bojchenko, T. A. Naumova // Economy: Issues of Theory and Practice: Proc. Science. etc. – Vol. 129. – Dnipropetrovsk National University, 2002. – P.131 – 135.
4. Bojchenko N. V. Features of accounting policies and building small businesses in Ukraine / N. V. Bojchenko // Advanced energy technologies and their economic rationale in the food business. Economic problems of trade: Coll. Science. etc. – Kharkov : HDUHT, 2004. – Vol.1. – P. 123-129.
5. Kanyeva T. A. Effectiveness of the small business as a prerequisite for the formation of differential programs of their support / T. A. Kanyeva // Proceedings of the First All-Ukrainian Interdisciplinary Conference «Barriers and opportunities for small and medium business in Ukraine» – Kyiv, 14-15 February 2005. – P. 178-184.
6. Poberezhna G. Improving management of small and medium enterprises / G. Poberezhna // Economy APC. – 2005. – № 3 – P. 79-86.
7. Shilov T. Features of accounting for small businesses / T. S. Shilov, T. K. Baluk // Accounting and Auditing. – 2009. – № 11. – P. 14-17.

Надійшла 17.09.2013; рецензент: д. е. н. Войнаренко М. П.